

Franco va rebre Henry Kissinger, el 1973. L'ambaixador Horacio Rivero és el primer per la dreta. El rei Joan Carles I i Henry Ford II en la inauguració de

Els papers catalans del Sr. Kissinger

Els nazis croats de València, la Diada de Sant Boi del 1976 o el viatge del governador civil de les Balears als EUA són alguns dels episodis històrics que revela un buidatge del Kissinger Cable de Wikileaks. La web permet accedir als informes que l'Ambaixada de Madrid i el Consolat de Barcelona enviaven al Departament d'Estat dels EUA quan Henry Kissinger remenava les cireres.

El nombre de documents diplomàtics indexats en The Kissinger Cable és d'1,7 milions de telegrams enviats des d'ambaixades i consolats entre el 1973 i el 1976. Però el nombre d'informes de l'era Kissinger que esmenten Catalunya, el País Valencià o les illes Balears és molt modest: Catalunya surt esmentada 53 cops, entre el març de 1974 i el setembre de 1976. Que esmentin València se n'hi registren 169 però més de la meitat fan referència a ciutats sud-americanes del mateix nom i d'altres coincidències descartables (com el carrer València de Madrid).

Amb Balear com a paraula clau hi ha 22 documents registrats.

Molts dels informes estan signats Rivero, el cognom de l'ambaixador dels Estats Units a Espanya entre el 1972 i el 1975, Horacio Rivero. Aquell any seria substituït per Wells Stabler, que passa a signar informes a partir d'aquell moment. Molts dels cables provinents de Barcelona estan signats per Robert W. Zimmerman, que va ser cònsol general dels EUA a Barcelona entre el 1970 i 1974.

Els informes que esmenten Catalunya són més nombrosos que els dedicats al

País Valencià o a les illes Balears, no tant per l'efervescència nacional i política del Principat en aquell context com per l'especial observació que dediquen els nord-americans als conflictes nacionals. Els casos català i basc capten força l'atenció dels autors dels informes, que sovint també descriuen la reacció a Catalunya sobre qüestions relacionades amb el País Basc i viceversa.

Un exemple del 4 de març de 1974: arran de la pastoral del bisbe de Bilbao, Antonio Añoveros, en la qual demanava "més llibertat i autonomia per al poble basc", el govern franquista

la factoria Ford d'Almassafes (25-X-1976).

intenta obtenir el vist-i-plau del Vaticà per expulsar Añoveros. L'informe de l'ambaixador Horacio Rivero explica per sobre la pastoral, les reaccions del govern espanyol i recorda dos casos anteriors, el de l'abat de Montserrat, Aureli Maria Escarré, expulsat el 1965, i el del bisbe de Calahorra, que el 1940 va fer pública una encíclica antinazi a la seva diòcesi.

L'informe resumia el conflicte en aquests termes en un resum inicial: "La disputa sobre el bisbe Añoveros i la carta pastoral llegida a les esglésies el 24 de febrer demanant més llibertat i autonomia per al poble basc, ha degenerat ràpidament en una de les crisis més serioses en les relacions Estat-Església dels últims anys. El govern busca tenaçment obtenir del Vaticà l'aprovació per expulsar Añoveros, tot i que és improbable que aconsegueixi aquest objectiu".

El govern havia aïllat Añoveros a casa seva amb un arrest domiciliari mentre intentava que el Vaticà beneís la seva expulsió o excomunió. L'informe de Rivero considera que una clau del conflicte és que es produeix poc després de l'atemptat reeixit d'ETA contra Carrero Blanco [havien passat dos mesos].

A banda de la referència a l'abat Escarré, l'única menció a Catalunya en aquest informe és, com s'ha dit, per comparar-la amb el País Basc: "Molts observadors creuen que la pastoral d'Añoveros ha provocat una reacció del govern excessivament estrident. Una font opina que la pastoral, si s'hagués llegit en qualsevol altra part d'Espanya fora del País Basc, fins i tot a Catalunya, no hauria precipitat una reacció del govern espanyol tan rígida, però, com a conseqüència de l'assassinat de Carrero Blanco, l'humor actual del govern espanyol està ultrasensible i determinat a prendre mesures dures sobre la més mínima expressió de dissidència al País Basc".

Un dels informes més reveladors sobre Catalunya al Wikileaks Kissinger es titula "Catalunya, un problema per al govern i l'oposició" i analitza el paper de Josep Tarradellas, encara a l'exili, el del Consell de Forces Polítiques de Catalunya i la celebració de la primera diada de l'Onze de Setembre (text íntegre al requadre).

Vandellòs II i Vandellòs III. Les centrals nuclears d'Ascó i Vandellòs també són objecte d'informacions per part del cos diplomàtic nord-americà. El 18 d'abril de 1973 s'informa d'un crèdit aprovat per a la construcció de la planta nuclear d'Ascó II i el 21 de juny de 1974 de la intenció d'instal·lar a Vandellòs dues unitats nuclears més, a banda de Vandellòs I que ja estava en funcionament. Cadascuna d'aquestes unitats de 900 MW havia de costar uns 25.000 milions de pessetes. La primera, Vandellòs II, s'havia de completar el 1981 i la segona, Vandellòs III, el 1984. Finalment només es construiria Vandellòs II, la instal·lació de la qual començaria el 1981 i acabaria el 1987.

L'ambaixada enviaria un altre cable el setembre de 1975 informant de la preocupació que havia mostrat l'empresa Westinghouse (concretament els Srs. Owen i Whitnack) per la possibilitat de perdre, davant l'alemanya Siemens, el concurs per construir Vandellòs II, a més d'Escatrón I i II, com a conseqüència de les condicions del crèdit que s'oferia a les empreses espanyoles per part d'Exim Bank's (Export-Import Bank dels EUA), més dures que les dels bancs alemanys. Efectivament, a

Escatrón (Saragossa), s'hi havien de construir dos reactors però la moratòria nuclear va paraitzar el projecte. Per contra, Vandellòs II es construiria i es faria amb el reactor de l'empresa Westinghouse que tanta preocupació havia transmès a l'ambaixada americana.

Atac a la Pan American. El 3 de maig de 1973, el cònsol general, Robert Zimmerman informava d'un atac amb còctels Molotov a les oficines de l'empresa Pan American Airlines (PAA) per part de membres del FRAP (que identifiquen literalment com a "Frente Revolucionario Antifascista y Patriota de Cataluña"). La nota aclareix que no hi ha danys personals tot i que hi havia treballadors a les oficines durant l'atemptat i que els danys materials pugen a 3.000 dòlars. L'informe era més explícit sobre les reivindicacions dels atacants, que cridaven, entre d'altres coses: "Ianquis, fora de Catalunya i de la resta d'Espanya" i "Ni Franco ni Rei ni ianquis". També s'aclaria que el FRAP havia fet coincidir l'atemptat amb el 2 de maig, dia que "els espanyols es van aixecar contra les tropes napoleòniques". S'hi recordava que les aerolínies BEA (British European Airways) havien patit un atac semblant el dia abans, l'1 de maig, però la relació entre les dues accions no era clara.

Els mallorquins i la carta del rei al president dels EUA.

Entre els que parlen de les Balears n'hi ha de tant diversos com els que preparen una visita de mallorquins a Califòrnia, concretament del governador civil del moment (setembre del 1976) Manuel Marín Arias; l'ex-governador duc de Maura (Ramiro Pérez-Maura), que havia estat substituït un mes abans, i el cònsol honorari dels EUA a Palma, Bartolomé Bestard. "Tots estaran acompanyats per les seves mullers", indicava el telegrama. S'hi explicava tot el pla de visita dels mallorquins, que visitarien San Diego, el Museu Juniper Serra —és clar—, l'observatori de Mount Palomar i Los Angeles, Santa Barbara, San Francisco i, per acabar, volarien a Washington per ser rebuts a la Casa Blanca, el 12 d'octubre.

Poca broma: el telegrama diu que "els convidats han de ser rebuts per un assistent especial del president que ac-

Catalunya, un problema per al govern i l'oposició

Cable datat el 9 de setembre de 1976

1. La importància crucial de la regió catalana ha reemplaçat les inconstants províncies basques, almenys durant un temps, com a focus d'atenció en la *perifèria* espanyola. Catalunya ha esdevingut un dels principals objecte de notícies a Madrid sobretot per aquestes raons:

-La creixent complexitat de la situació política catalana, com es fa manifest per la política d'un pas enrere i un endavant que va portar al Consell Català [Consell de Forces Polítiques de Catalunya] a rebutjar la "cimera" de l'oposició del 4 de setembre; i la possibilitat de problemes d'ordre públic aquest cap de setmana com a resultat del rebuig del govern a autoritzar la concentració el Dia Nacional català l'11 de setembre.

2. Les tensions en el Consell. El consell de dotze membres va renunciar a participar en la "cimera" del 4 de setembre perquè els vots sobre l'assistència van dividir la coalició pel mig. Els sis partit marxistes-comunistes hi van votar a favor de participar mentre que els sis no marxistes, liderats pel president de la Generalitat a l'exili Josep Tarradellas, hi van votar en contra. L'objecció dels sis partits no marxistes, aparentment, és conseqüència, en part, de les constants diferències entre ells i els sis

partits marxistes-comunistes —que poden dur al trencament del Consell— i en part, del seu rebuig a ser identificat amb els grups no catalans i "centralistes" de l'oposició que havien d'assistir a la "cimera".

3. Qui és Tarradellas? Com ja ha informat el cònsol dels EUA a Barcelona per la seva banda, la força política de Tarradellas, de 77 anys, és efímera però real, com a resultat de la legitimitat de la qual s'ha imbuït com a personificació del govern català autònom, o "Generalitat", de la Segona República, en temps de la Guerra Civil. Demòcrata i no marxista, Tarradellas està intentant reforçar la posició dels grups catalans més moderats per combinar el Consell i l'Assemblea (dominada pels comunistes) en una coalició més representativa que estaria dominada pels partits de centre i centre-esquerra. També està defensant una línia dura sobre assumptes regionals, per exemple, el reconeixement de la Generalitat per part del Govern, i és clarament molest per als grups opositors amb seu a Madrid, els quals estan treballant per assolir un programa d'oposició comú.

4. Dia Nacional Català. Encara que l'oposició catalana està dividida per tants assumptes com hi ha, ha estat unànime el seu suport a la celebració d'una "Diada de Catalunya", o Dia Nacional català, l'11 de setembre a Barcelona. La data té un significat particular per a Catalunya perquè és l'aniversari de la reimposició del control de Madrid sobre la regió. "La destrucció del primer estat català independent", l'ha anomenat un estudiós, quan les tropes de Felip V van entrar a Barcelona,

ceptaria, en nom del president, una carta del rei d'Espanya".

La Ford, el rei i Felipe González. Els informes de la diplomàcia nord-americana estan classificats en diferents nivells de confidencialitat. Els més reservats duen la clau NODIS (No Distribution) i els menys protegits l'epígraf de "Confidential". Entre un i altre, de més reservats a menys, hi ha també els codis Eyes Only i Secret.

Només un document classificat NODIS afecta els Països Catalans, concretament la planta de Ford a València (no diuen Almussafes). La reserva sobre el contingut no implica necessàriament que aquest sigui interessant. En aquest cas el NODIS ve marcat perquè extracta una conversa privada de 40 minuts (possiblement de l'ambaixador a Espanya) amb el rei Joan Carles. La Ford s'esmenta en la xerrada perquè un mes i mig abans Henry Ford II havia inaugurat la planta de València amb el monarca. Joan Carles diu a l'autor del telegrama que està "ple de satisfacció"

perquè el propietari de la marca automobilística "tindria previstes inversions addicionals". I també per la "càlida recepció dels treballadors de la planta de Ford de València".

El rei també trasllada al seu interlocutor diverses confidències sobre la seva visita a França i el ritme de les reformes polítiques a l'Estat espanyol. Els comentaris sobre França són més aviat superficials, concretament critica les excessives mesures de seguretat que, segons ell, va imposar Giscard D'Estaing i que el van allunyar del "contacte" amb el poble.

Sobre la situació a Espanya, el rei opina que Suárez està avançant en la creació d'un partit centrista amb Pío Cabanillas i Ricardo de la Cierva [la coalició Unió de Centre Democràtic es constituïria l'any següent]. L'ambaixador explica a Joan Carles que un ministre del govern li ha demanat si els EUA donarien suport al PSOE en el cas que no hi hagués temps per constituir un partit centrista, cosa que l'ambaixador nega rotundament. Les seves opinions

sobre Felipe González, en canvi, tenen molt interès, vist en perspectiva: "[El rei] se n'adona, al mateix temps, de la importància per a Espanya d'un partit socialista que fos democràtic. Per desgràcia Felipe González està fent manifestacions públiques crítiques que no ajuden. Va dir que un dels seus emissaris s'ha reunit recentment amb el canceller austríac Kreisky que, per la seva banda, estava col·laborant a intentar moderar les visions de González. El rei també ha comentat que l'han informat que González estava vivint com un rei a la rogalia de Madrid i això no ajuda a la seva imatge com a líder socialista."

Croats nazis a València. Entre els cables del cos diplomàtic que esmenten el País Valencià hi ha dos informes relacionats amb la colònia de nazis provinents de Croàcia que s'havia establert a Carcaixent. Un fa referència a Dinko Sakic, cunyat de Vjekoslav Luburic, que havia organitzat tots els camps de concentració del govern croata, aliat dels nazis durant la Segona Guerra

el 1714. A causa de la naturalesa de la celebració proposada i l'òbvia "demostració d'afecte" que podria tenir al País Basc i Galícia particularment i per la possibilitat que una demostració massiva d'aquesta mena se'ls en podria anar de mare i generar una reacció policial desmesurada, el govern ha rebutjat autoritzar la concentració de la "Diada" tal com estava planificada. Els contactes entre els organitzadors de la "Diada" i el govern són continus. El ministre de l'Interior Martín Villa es va reunir amb polítics catalans el 4 i 6 de setembre i el governador civil ha informat que els han ofert permetre un acte "simbòlic", que no impliqui més de 2.000 persones, en un poble fora de Barcelona o a petita escala en un espai tancat de la mateixa ciutat. El resultat d'aquestes converses és incert; hi ha indicis que alguns grups intentaràn tirar endavant amb la celebració en qualsevol cas, i podria acabar amb violència.

5. Comentari: Aquests esdeveniments a Catalunya són un record que la relació entre l'anomenada "perifèria" i Madrid no s'ha resolt mai de manera satisfactòria. A Catalunya, a les províncies basques, a Galícia, a València, a les illes Canàries, a les Balears, i fins i tot a Andalusia, tornen a aparèixer els greuges regionals i la reestructuració de l'Estat espanyol és inseparable del procés mateix de democratització. Encara que seria complicat i complex que el procés de reforma adreçés aquests assumptes regionals aviat, el Govern central i els grups opositors radicats a Madrid estan sota la pressió de les organitzacions regionals. A pesar dels avenços que Espanya va aconseguir sota Franco, el seu paper només servia per endurir la posició de les organitzacions regionals sobre qüestions regionals.

Mundial, i que havia estat assassinat a Carcaixent el 1969. Dinko Sakic va quedar encarregat, en aquell temps, del camp de Jasenovac, el més gran d'aquests camps. El periodista Francesc Bayarri, autor del reportatge *Cita a Sarajevo* (L'Eixam Edicions, 2006) sobre l'assassinat de Luburic explica que Dinko Sakic es va casar amb la filla de Luburic i va viure entre l'Espanya de Franco i l'Argentina de Perón.

El cable del l'ambaixador també ajuda a situar Sakic: "Dinko Sakic-Bilanovic és conegut a Espanya com el líder del grup emigrat croata-herzegoví centrat a la província de València. Sakic i els seus seguidors utilitzen ara el nom d'Exèrcit d'Alliberament Croat a la seva propaganda, tot i que, en el passat, el grup s'autoanomenava Resistència Nacional Croata. D'acord amb una font legal, Dinko Sakic és casat amb la germana de l'assassinat general Luburic i va venir a Espanya el 1969 per fer-se càrrec del treball de l'Organització Resistència Nacional Croata. L'ambaixada no té el seu registre de visat".

Tot seguit, l'ambaixador Horacio Rivero suggereix "que el Departament demani a la CIA i a l'FBI informació addicional sobre Sakic".

La introducció de Rivero sobre Sakic es justificava perquè aquest croata estava jugant, en aquells moments, un paper de mediador entre el govern espanyol i els segrestadors croats d'un avió suec.

Francesc Bayarri explica a EL TEMPS el context: "Després de la mort de Luburic, tres individus de la seva organització —que vivia una guerra a mort amb altres— van segrestar i matar l'ambaixador de Iugoslàvia a Estocolm, Vladimír Rolovic. Per alliberar els tres assassins, tres croates més van segrestar un avió amb passatgers a Suècia i van exigir, a canvi, l'alliberament dels empresonats. Suècia els deixà anar i l'avió es va dirigir a Madrid, on va aterrar. És la primera volta a la història que un avió amb segrestats arribava a un aeroport espanyol. La policia va detenir els croats, que només demanaven per en Dinko Sakic. De manera que Sakic va esdevenir una mena de mediador amb els segrestadors".

Signat: Eaton [molt probablement Samuel D. Eaton, encarregat de negocis a l'Ambaixada dels EUA. Autor, el 1981, de *The forces of freedom in Spain 1974-1979*, editat per Hoover Institution Press]

Efectivament, Martín Villa es va reunir amb membres del Consell i de l'Assemblea per parlar de la primera Diada Nacional. La proposta del ministre era que l'Onze de Setembre tingués lloc en un lloc tancat, concretament a la Plaça de toros Monumental, però finalment es va acordar fer-ho a Sant Boi (foto de dalt). L'assistència no va "implicar 2.000" persones com volia el govern espanyol. Es calcula que la Diada del 1976 a Sant Boi en va reunir més de 100.000. A.M.

El govern espanyol no va donar mai asil polític als segrestadors però va al·legar problemes burocràtics per a la seva extradició a Suècia. El final va ser esperpèntic, segons Bayarri: "El 1976 els van donar passaports falsos i van marxar a Paraguai".

L'altre cable sobre croats nazis a València, del 22 d'agost de 1973, denuncia una possible conxorxa per assassinar el president iugoslau, Josip Broz Tito, en la qual estarien implicats els croats emigrats a València. Un representant d'un partit croata democràtic, Strbac, informa el director pels assumptes de l'Europa de l'Est que aquestes "accions hostils" es podrien produir en la cimera de països no alineats d'Alger, el 5 i 8 de setembre. Segons Strbac, els diners que alguns croats emigrats als EUA estarien enviant als croats de Carcaixent serien per preparar aquestes accions —i no per l'alliberament dels segrestadors de l'avió suec, com deien altres informacions.

Alex Milian